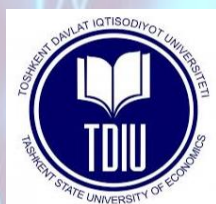

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ
МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ТАВАККАЛЧИЛИКНИ БОШҚАРИШ ВА УНИНГ КОРХОНА ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДАГИ ЎРНИ

“Таваккалчиликни бошқара олмас эканмиз – бизнес ва иқтисодиётда катта йўқотишларга дуч келаверамиз”

Эйдриан Сливоцкий, Америкалик консультант.

Жаҳон миқёсида ҳали ҳам давом этаётган иқтисодий ва молиявий инқироз даврида таваккалчиликни бошқариш дунёдаги кўплаб компаниялар, жумладан, Ўзбекистон саноат корхоналари олдида турган энг долзарб муаммо ҳисобланади.

Бугунги кунда глобаллашув жараёни иқтисодий таваккалчиликларнинг яна бир манбаига айланиб бораётган бўлиб, шунинг учун таваккалчиликни бошқариш компанияларнинг мақсад ва вазифаларига эришишга кўмаклашади (гарчи, бу турли хил таваккалчиликларнинг юзага келиши эҳтимоллиги даражасини “ноль” нуқтагача олиб келмаса-да). Корхоналарда таваккалчиликни бошқариш тизимини жорий этиш қуйидагиларни амалга ошириш имкониятини яратади:

- корхона фаолиятининг барча босқичларида учраши мумкин бўлган таваккалчиликларни аниқлаш;
- юзага келадиган таваккалчиликларни прогноз қилиш, ўзаро таққослаш ва таҳлил қилиш;
- таваккалчиликларни минималлаштириш ва бартараф этиш бўйича зарур бошқарув стратегияси ва қабул қилинадиган қарорлар мажмуасини ишлаб чиқиш;
- ишлаб чиқилган тадбирларни амалга ошириш учун зарур шарт-шароитларни яратиш;
- таваккалчилик вазиятларини бошқариш тизимининг ишлаши мониторингини ўтказиш;
- олинган натижаларни таҳлил қилиш ва назорат қилиш.

Таваккалчиликни бошқаришнинг ўзига хос хусусиятларига қуйидагиларни киритиш мумкин⁴:

- компанияларнинг раҳбариятида илғор фикрлаш, интуиция ва вазиятни олдиндан кўришнинг мавжуд бўлиши зарурлиги;
- таваккалчиликни бошқариш тизимини расмий ташкил этишнинг имконияти;
- тезлик билан таъсир кўрсатиш ва ташкилот фаолиятини такомиллаштириш йўллари аниқлаш, ходисаларнинг нотўғри йўлдан юз бериши эҳтимоли даражасини пасайтириш.

⁴ Ступаков В.С., Токаренко Г.С. Риск – менеджмент: учебное пособие. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 46 с.

Кўплаб хорижий компанияларда (масалан, АКШда) таваккалчиликни комплекс бошқариш тизими ERM (Enterprise Risk Management) анчадан бери етарли даражада кенг миқёсда қўлланиб келинмоқда⁵. Чунки жаҳондаги йирик компанияларнинг эгалари аллақачон эски бошқарув усуллариининг замонавий бозор шароитларига мос келмаслигини ва уларнинг бизнесини муваффақиятли ривожланишини таъминлай олмаслигини ўз тажрибаларида кўриб амин бўлдилар. Таваккалчиликни бошқаришни қўллаш барча тузилмавий бўлинмалар ўртасида жавобгарлик ва ваколатларнинг аниқ тақсимланишини назарда тутди.

Корхонанинг юқори даражадаги раҳбарияти функциясига барча даражаларда таваккалчиликни бошқаришнинг зарур процедуралари бажарилиши учун жавобгар бўлган шахсларни тайинлаш киради. Бу борадаги қарорлар компаниянинг стратегик мақсад ва вазифаларига мос келиши ва амалдаги қонунчилик шартларини бузмаслиги керак. Бунда ижрочилар ўртасида таваккалчиликларни аниқлаш бўйича тадбир ва юзага келган таваккалчилик вазиятини назорат қилиш функциясини тўғри тақсимлаш керак.

Таваккалчиликни бошқариш корхона раҳбарлари фаолияти дастурининг самарадорлигини оширишга қаратилган энг муҳим воситалардан бири бўлиб, ундан маҳсулотнинг ҳаётийлик даври қийматини пасайтириш ҳамда корхона фаолиятининг муваффақиятига халақит бериши мумкин бўлган потенциал муаммоларни юмшатиш ёки четлаб ўтиш мақсадларида фойдаланишади. Корхонанинг мақсадларига эришиш асосий фаолият тури ва ишлаб чиқариш технологиялари тўғрисидаги аниқ тасаввурларни, шунингдек, асосий таваккалчилик турларини ўрганишни талаб қилади.

Таваккалчиликни бошқариш самарадорлиги нуқтаи назаридан корхона фаолияти йўналтириладиган ва мувофиқлаштириладиган жараён таваккалчиликни бошқаришни намоён этади⁶.

Таваккалчиликни бошқариш ташкилотнинг асосий фаолият тури жараёнида дуч келадиган йўқотишлар ва уларнинг таъсир даражасини аниқлаш, шунингдек, ҳар бир алоҳида таваккалчилик турини бошқариш учун энг маъқул келадиган усулни танлаш жараёни ҳисобланади. Бошқа томондан олиб қараганда, таваккалчиликни бошқариш тизимли жараён бўлиб, унда таваккалчиликлар уларнинг оқибатларини камайтириш ёки бартараф этиш, шунингдек, мақсадларга эришиш учун баҳоланади ва таҳлил қилинади.

Таваккалчиликни бошқариш корхона фаолиятининг барқарор ривожланишига олиб келади. Таваккалчиликни бошқариш барқарор ривожланиш учун муносиб ҳисса бўлиб, корхонанинг барқарор фаолиятини сақлаш ва оширишда муҳим омил ҳисобланади. Фаол таваккалчиликни бошқариш бошқарув жараёни учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлиб, таваккалчиликларга тегишли даражада ишлов берилади деган асосли фикрнинг тасдиғини топишга имкон беради.

⁵ Авдийский В. И., Безденежных В. М. Теория и практика управления рисками организации. Учебник. – Москва: Кнорус, 2018.- 48 с.

⁶ Фомичев А. Н. Риск – менеджмент. Учебник. – Москва: Дашков и К., 2016. – 82 с.

Таваккалчиликни бошқаришни режалаштириш ва амалга ошириш қуйидаги босқичларни ўз ичига олади:

- таваккалчиликни бошқариш;
- таваккалчиликлар ва уларнинг бизнес-жараёнларга кўрсатадиган таъсир даражасини аниқлаш;
- таваккалчиликларнинг миқдор ва сифат таҳлилини қўллаш;
- таваккалчиликларга жавоб таъсирини кўрсатиш режаларини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;
- таваккалчиликлар мониторинги ва бошқарув жараёнларини амалга ошириш;
- таваккалчиликни бошқариш ва фаолият натижалари ўртасидаги ўзаро алоқа;
- умумий таваккалчиликни бошқариш жараёнини баҳолаш.

Корхона таваккалчиликларини бошқариш фаолиятига кўмаклашиш учун таваккалчиликларни узлуксиз бошқариш бўйича услубият (дастур) ишлаб чиқиш зарур. Таваккалчиликларни узлуксиз бошқариш бўйича услубият назарий жиҳатдан муҳим аҳамиятга эга дастур ҳисобланиб, у корхона таваккалчилигини бошқариш жараёнлари, усуллари ва воситаларининг илғор амалиёти билан лойиҳаларни бошқариш механизмларини ишлаб чиқишга эътибор қаратилади.

*Т.К. Агламова, к.э.н., доцент,
ТГЭУ*

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ И РЕЙТИНГОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Учитывая высокую и растущую потребность мирового рынка в образовательных учреждениях, правительство Республики Узбекистан прилагает все больше усилий по созданию благоприятных условий для привлечения обучающихся, конкурируя между собой, предлагая сравнительно более высокую отдачу знаний на вложенный ими инвестиционный капитал [3]. При этом возрастает актуальность инструментария, позволяющего учесть все риски (видимые и скрытые) – неизбежные спутники процесса инвестирования. Оценивание риска – достаточно трудоемкий и затратный процесс и не каждый ВУЗ республики может провести анализ рисков на качественно высоком уровне.

Для правильной интерпретации полученных результатов необходим тщательный анализ образовательных учреждений республики, либо глубокая экспертиза рейтингового проекта. Но даже в этом случае потенциальный инвестор получает оценку влияния, в основном, внутренних факторов на образовательные учреждения, поскольку оценить влияние множества внешних факторов гораздо труднее. В то же время именно они могут оказывать